

УДК 378.147:(37.011.3-05):81'243
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-1-41>

Тетяна ГАРЛИЦЬКА,
orcid.org/0000-0002-4360-1282
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови з методикою викладання
Криворізького державного педагогічного університету
(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) maystruk@ukr.net

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено дослідженню основних напрямків підготовки вчителів англійської мови на I (бакалаврському) рівні. У роботі було з'ясовано, що основними чинниками, які впливають на підготовку вчителя англійської мови є модернізація сучасного освітнього процесу, спричинена всесвітньою інтеграцією та уніфікацією, а також наближення культур різних країн. Серед основних модернізаційних змін найважливішими є єдність науки та навчального процесу, особистісно орієнтований підхід, активне залучення інноваційних методів та інформаційних технологій, зміна ролі вчителя англійської мови, компетентнісний підхід в освіті тощо. Розробка майже всіх документів, які регулюють навчання англійської мови в освітній системі України, відбувається з орієнтацією на «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти». Професійна підготовка бакалаврів філології структурно складається з нормативної частини (теоретико-методологічна, психолого-педагогічна, науково-дослідна підготовка) та варіативної частини, в основі якої – спеціальна підготовка. Реалізація Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти вимагає підготовки фахівців нової генерації, здатних до самонавчання та самоорганізації, до запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, залучення нових методик, володіння як мінімум однією іноземною мовою. Зміна ролі сучасного вчителя англійської мови передбачає суттєве розширення функцій та можливостей учителя від звичайного наставника та джерела знань до коуча, фасилітатора, тьютора, модератора та ментора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. У статті також акцентується, що в Україні останнім часом активізувалося запровадження компетентнісного підходу в освіті, оскільки в основі кваліфікації випускника лежать компетентності. Основною метою навчання іноземної мови, зокрема англійської, як у середніх навчальних закладах, так і в ЗВО є формування інішомовної комунікативної компетентності. Однак, зважаючи на перехід із класово-орієнтованої роботи до більш комунікаційно-орієнтованої та культурно-орієнтованої діяльності вчителя в навчанні іноземних мов, досить важливою є також міжкультурна компетентність.

Ключові слова: роль вчителя англійської мови, інноваційні методи, компетентнісні підходи, інішомовна комунікативна компетентність, міжкультурна компетентність.

Tetiana HARLYTSKA,
orcid.org/0000-0002-4360-1282
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English Language and Teaching Method
Kryvyi Rih State Pedagogical University
(Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) maystruk@ukr.net

MODERN TRENDS OF ENGLISH TEACHER TRAINING

The article is devoted to the new tendencies of English teacher training on the 1st (Bachelor's) degree. The research proves that the main factors affecting the training of English language teachers are the modernization of the educational process caused by global integration and unification, as well as the approximation of cultures of different countries. Among the main modernization changes, the most important are the unity of science and the educational process, a person-centered approach, the active involvement of innovative methods and information technologies, the change in the role of the English language teacher, competency-based approach in education, etc. The development of almost all documents that regulate the teaching of the English language in the educational system of Ukraine is based on the "Common European Framework of Reference for Languages". The professional training of philology bachelors structurally consists of a normative part (theoretical-methodological, psychological-pedagogical, scientific-research training) and a variable part, the basis of which is special training. The implementation of the Recommendations of the Council of Europe on language education requires the training of a new generation of specialists capable of self-learning and self-organization, the introduction of educational innovations and information technologies, the involvement of new methods, and mastery of at least one foreign language. The change in the role of the modern English language teacher involves a significant expansion of the teacher's functions and capabilities from an ordinary mentor and source of knowledge to a coach, facilitator, tutor, moderator and mentor in the child's individual educational locus. The article also emphasizes that the introduction of competency-based approach in education has recently been intensified in Ukraine, because competencies

are the basis of a graduate's qualification. The main aim of learning a foreign language, in particular English, both in secondary schools and in higher education institutions, is the formation of foreign language communicative competence. However, taking into consideration the transition from classroom-oriented work to more communication-oriented and culture-oriented activities of the teacher in teaching foreign languages, intercultural competence is also quite important.

Key words: *the role of the English language teacher, innovative methods, competency-based approaches, foreign language communicative competence, intercultural competence.*

Постановка проблеми. У сучасному світі англійська мова набула першочергового значення, оскільки для багатьох націй вона є засобом навчання, пізнання, спілкування, саморозвитку, інтеграції в культуру інших народів тощо. «Експоненційне зростання англійської мови як глобальної наразі є міжнародним феноменом, який має широкий спектр локальних впливів в освіті, торгівлі, туризмі й зовнішніх зв'язках» (Selvi, 2021: 65). Сучасна педагогічна освіта знаходиться в пошуках шляхів модернізації професійної освіти. Важливе значення в цьому процесі належить урахуванню світового досвіду, оскільки підвищення якості професійної освіти вимагає забезпечення обміну знаннями, мобільності викладачів і студентів, міжнародних науково-дослідних проєктів, що потребує вивчення англійської мови. На відміну від інших найпоширеніших мов світу (мандаринської, іспанської, гінді, французької тощо), нею послуговується велика кількість носіїв інших мов, вона є мовою мережі Інтернет, усі види міжнародних документів також переважно подані англійською, яка фактично набула статусу лінгва франка 21 століття.

Аналіз досліджень. Відповідно підготовка вчителів англійської мови актуалізується. Дослідженню цього питання присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних лінгвістів (В. Безлюдна, Г. Браун, Є. Везетіу, М. Вінн, Дж. Гармер, О. Гончарова, С. Деркач, О. Мілютіна, Т. Райт, Н. Рожак, Г. Саріка, А. Селві, Дж. Скріверер, І. Соколова, О. Ярошенко тощо). Важливою особливістю в процесі навчання англійської мови в закладі вищої освіти (надалі ЗВО) є те, що професійне навчання здійснюється спочатку на основі середньої освіти, а потім продовжується у вищій школі.

Мета статті – визначити основні напрямки підготовки вчителів англійської мови на I (бакалаврському) рівні.

Виклад основного матеріалу. Система мовної освіти повинна моделюватися з урахуванням усіх чинників, що визначають її специфіку в конкретний період її розвитку та функціонування. Щодо вищої мовної професійної освіти в Україні, то вона залучена в процес всесвітньої інтеграції та уніфікації, основними наслідками якого є стандартизація освітнього законодавства, освітніх процесів, а також наближення культур різних країн. Сучас-

ний стан міжнародних зв'язків України в різних царинах, її вихід на європейський і світовий рівень потребують певних трансформацій у галузі освіти, зокрема й мовної. Оскільки Європа намагається сформувати відкрите, мультилінгвальне, міжкультурне суспільство для того, щоб її багата культурна і мовна спадщина з усіма очевидними різноманітностями на місцевому, регіональному та національному рівнях стала джерелом взаємного розуміння і збагачення. Тому питання щодо сучасної англійської підготовки вчителя були й залишаються ключовими для Ради Європи та Європейського Союзу (Деркач, 2014: 269). Розроблення майже всіх документів, які врегульовують навчання англійської мови в освітній системі України, відбувається з орієнтацією на «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти (ЗЄР)» (Загальноєвропейські Рекомендації, 2003).

Така орієнтація не є безпідставною, оскільки вітчизняна університетська педагогічна освіта в Україні має низку недоліків концептуального та змістового характеру, тому й вимагає певних модернізаційних змін, зокрема й тих, що спрямовані на розв'язання проблем підготовки майбутніх учителів англійської мови в ЗВО. Це засвідчують такі нормативні документи, як Закон України «Про вищу освіту», Державний освітній стандарт з іноземної мови, Національна Доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Державна національна програма «Освіта», Державна програма «Вчитель», Концепція розвитку педагогічної освіти, Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір тощо. Усі ці нормативні документи доводять, що «професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов має не вузько-предметно-спрямований освітній вектор, а такий, що забезпечує соціально-культурно-професійний взаємозв'язок, самоусвідомлення можливостей у широкому соціальному і професійному контексті» (Безлюдна, 2017: 190).

У Законі України «Про вищу освіту» та «Рамках кваліфікацій у Європейському освітньому просторі» окреслено рівні та ступені вищої освіти. Відповідно до цих документів перший (бакалаврський) рівень перебуває на сьомому рівні Національної рамки кваліфікацій та визначається як освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти

особи, яка на основі повної загальної середньої освіти чи ступеню молодшого бакалавра (освітньо-кваліфікаційного рівню молодшого спеціаліста) здобула теоретичні знання та практичні вміння та навички, достатні для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю. Професійна підготовка бакалаврів філології структурно «складається з нормативної частини (теоретико-методологічна, психолого-педагогічна, науково-дослідна підготовка) та варіативної частини, в основі якої – спеціальна підготовка. Інваріантна (обов'язкова) частина містить фундаментальні знання з філософії, психолого-педагогічних та методичних дисциплін, технологічні знання та професійно-педагогічні вміння» (Липчанко-Ковачик, 2017: 82). Теоретико-методологічна підготовка спрямована на оволодіння теоретичними знаннями педагогічної професії, тобто основами наук, пов'язаних із даною професією, поняттями й категоріями професійної спрямованості. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх учителів-філологів передбачає оволодіння методами впливу на інших, проектуванням освітнього процесу, основами педагогічної і психологічної культури. Науково-дослідна підготовка не лише забезпечує набуття студентами теоретично обґрунтованого уявлення про професійну компетенцію вчителя-філолога, але й розширює можливості його самореалізації, мобілізує особистісний потенціал, дозволяє посісти певне місце в соціальній системі, науці та інших сферах.

Приєднання вітчизняної системи вищої освіти до Болонського процесу та реалізація Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти вимагають підготовки фахівців нової генерації, здатних до самонавчання та самоорганізації, до запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, залучення нових методик, володіння як мінімум однією іноземною мовою. А «особистісно орієнтований підхід до організації навчального процесу в

ЗВО передбачає перехід від традиційних до інноваційних засобів професійного становлення особистості; від пріоритету вузькоспеціальних завдань до цілісного розвитку особистості майбутнього педагога; від супідрядних стосунків у системі «викладач-студент» до педагогічної взаємодії, співтворчості та співпраці» (Волченко, 2006: 3).

Сьогодні простежується зміна ролі сучасного вчителя англійської мови, спричинена реформою Міністерства освіти і науки – Новою українською школою (НУШ), в умовах якої суттєво розширено функції та можливості вчителя від звичайного наставника та джерела знань до коуча, фасилітатора, тьютора, модератора та ментора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Оскільки в самому документі відсутнє тлумачення згаданих термінів і в освітній літературі теж немає чітко визначеної різниці між ними, учителям-практикам доводиться визначати сутність цих понять з оперттям на власний досвід. Так, О. Захарченко дефініціює модератора не лише як керівника, який здійснює підтримку й організацію активної роботи групи, але й забезпечує участь кожного учня в освітньому процесі; роль коуча полягає в тому, щоб допомагати учням отримувати виняткові результати, створити умови для всебічного розвитку особистості; у функціонуванні фасилітатора є здатність учителя до діалогічної взаємодії; тьютор необхідний учням в разі додаткової допомоги в поясненні специфічного поняття, способу виконання, стратегії, покращення вимови тощо; роль ментора полягає в тому, щоб ділитися своїм набутим досвідом з вихованцями (Захарченко, 2019).

За таких умов особливу відповідальність покладено на науково-педагогічних працівників, які в межах програм та предметів у ЗВО мають підготувати вчителів англійської мови нового покоління, що відповідало б усім висунутим вимогам. Так, відповідно до ЗЄР визначено узгальнені рівні володіння мовою, подані у схемі 1.

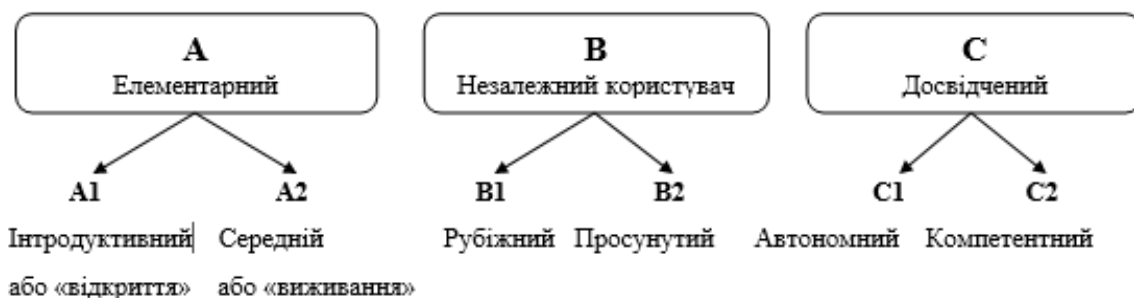

Схема 1

Студенти бакалаври мовних спеціальностей мають оволодіти англійською мовою на рівні С1, однак, зважаючи на певні індивідуальні особливості студентів та інші чинники, можливе варіювання від рівня В1 до С2. Основну увагу в ЗЄР приділено лексичному матеріалу, який є фундаментом для формування загальної комунікативної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Рівні володіння лексикою подаємо в таблиці 1 (відповідно до ЗЄР).

Таблиця 1

Рівень	Лексичний діапазон
С2	Може вільно користуватися дуже широким лексичним репертуаром, зокрема ідіоматичними виразами та колоквалізмами; виявляє розуміння контрактивних рівнів значення. Завжди виправляє і правильно вживає лексику.
С1	Вільно володіє широким лексичним репертуаром, що дозволяє долати важкі місця шляхом перефразування; пошуки виразів або альтернативних стратегій ледь помітні; вільно вживає ідіоматичні вирази та колоквалізми. Наявні випадкові незначні похибки, але без серйозних лексичних помилок.
В2	Вільно володіє лексикою на найбільш загальні теми і теми, пов'язані зі сферою діяльності. Може варіювати формулювання, щоб уникнути частих повторів, проте лексичні помилки можуть спричинити невпевненість.
В1	Має достатній лексичний запас, щоб висловитися з деякими перефразуваннями на більшість тем, що зустрічаються у повсякденному житті.

В Україні останнім часом активізувалося запровадження компетентнісного підходу в освіті, оскільки в основу кваліфікації випускника покладено компетентності. Усе більше освітян та дослідників апелюють до ідей компетентнісного підходу як одного з провідних в удосконаленні вітчизняної системи освіти. У цьому питанні варто розрізняти такі ключові поняття, як «компетентність» та «компетентність».

В аспекті навчання іноземної мови термін «компетентність» тлумачать як сукупність знань, навичок і вмінь, які формуються в процесі оволодіння іноземною мовою, а також здатність користуватися мовою як засобом спілкування, а «компетентність» – це здатність особистості виконувати будь-яку діяльність на основі життєвого досвіду і набутих знань, навичок і вмінь; характеристики, якості особистості, які зумовлюють її здатність виконувати діяльність на основі набутих знань і

сформованих на їх основі навичок і вмінь (Ніколаєва, 2011), тобто компетентність є результатом набуття компетенцій, або сукупністю компетенцій. Зміни в освітній парадигмі спричинили зміну підходів до формування загальних компетенцій студентів ЗВО. Так, на наш погляд, досить розгалужену схему компетенцій вчителя іноземної мови запропонувала С. Ніколаєнко (Ніколаєва, 2008: 15) (Схема 2).

Як видно зі схеми, професійна компетенція складається з філологічної, психолого-педагогічної та методичної компетенцій. Філологічна – це сукупність мовознавчої, літературознавчої, риторичної компетенцій, сформованість яких зумовлюють здатність людини філологічно мислити; психолого-педагогічна компетенція сприяє успішності реалізації у професійній діяльності особистісно-орієнтованої моделі взаємодії викладача зі студентами; методична компетенція передбачає набуття знань із прикладних лінгвістичних наук, оволодіння педагогічними технологіями, вміння розробки навчальних матеріалів, управління навчально-педагогічним процесом та досягнення професійної майстерності.

Щодо загальної компетенції, то системна, як одна з її складників, уключає здатність до навчання, практичної реалізації знань, дослідництва, самостійної роботи, лідерства, здатність пристосовуватися до нових ситуацій; міжособистісна компетенція передбачає здатність до критики й самокритики, позитивного ставлення до інших культур, здатність працювати в міждисциплінарній команді та в міжнародному середовищі; інструментальна компетенція – це вміння спілкуватися рідною та іноземною мовами, знаходити й аналізувати інформацію, здатність до планування та організації, розв'язання проблем, прийняття рішень, вміння користуватися інформаційними технологіями. Варто зазначити, що саме використання інформаційних технологій є головним засобом переходу до інноваційної освіти. У період глобальних світових змін, соціальних потрясінь (пандемії, війна, соціальні та політичні перебудови) дистанційне навчання, електронні підручники, слайд-лекції, комп'ютерне тестування, міжнародні освітні програми не лише сприяють підвищенню рівня самоосвіти, мотивують до навчальної діяльності, дають нові можливості для творчості, але й виступають основними або навіть єдиними засобами навчання. Тож оскільки Інтернет-навчання починає превалювати практично на всіх рівнях здобуття освіти, відповідно, оволодіння основами інформаційних технологій та методика їх використання у викладанні іноземних

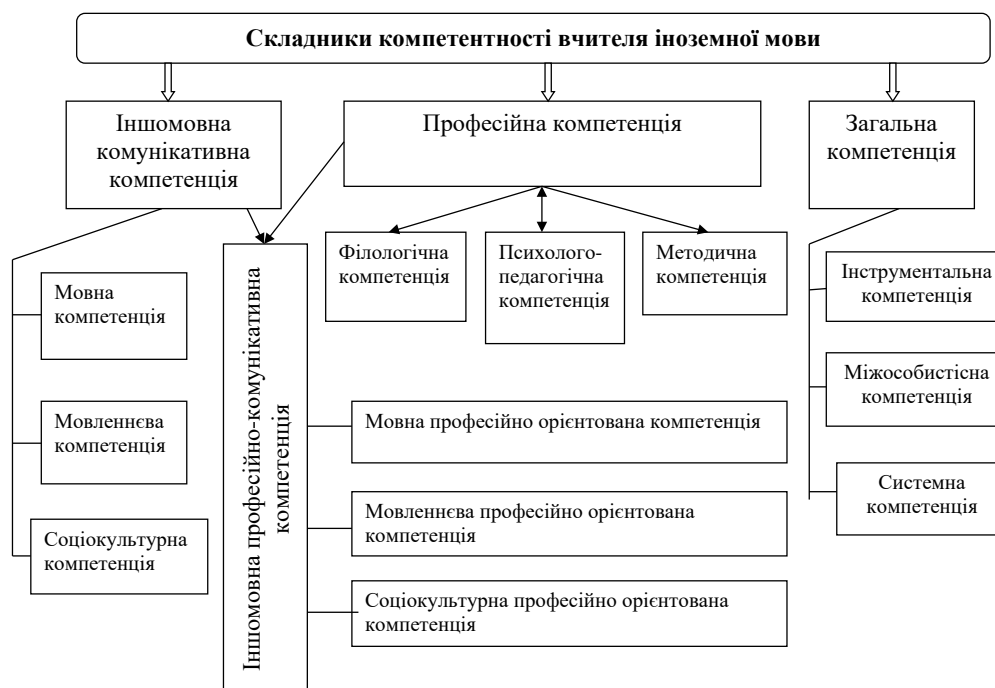

Схема 2

мов набуває неабиякої актуальності і «зрозуміло, що вчитель іноземної мови повинен готуватися до виконання нових навчальних програм цієї перспективної форми організації навчання, а для цього він повинен буде підготувати цілий комплекс різноманітних навчальних матеріалів, що сьогодні визначають як «кейс», або «інформаційний пакет» (Шавва, 2008).

Основною метою навчання іноземної мови, зокрема англійської, як у середніх навчальних закладах освіти, так і в ЗВО є формування іншомовної комунікативної компетентності, що «означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу» (Бігич, 2013: 24). Однак, зважаючи на перехід із класово-орієнтованої роботи до більш комунікаційно-орієнтованої та культурно-орієнтованої діяльності вчителя в навчанні іноземних мов, сьогодні поряд з іншомовною комунікативною компетентністю досить важливою є міжкультурна компетентність. Крім того, «сучасні підходи до формування загальних компетенцій студентів-філологів передбачають орієнтацію освітнього процесу на виховання в душі миру і взаєморозуміння, основними засадами якого є повага до різних культур, цивілізацій, цінностей, а також до прав та основних свобод людини; усвідомлення зростаючої взаємозалежності між народами і націями, а також необхідності міжнародного співробітництва; готовність

брати участь у вирішенні проблем різного рівня; глобальна перспектива для освіти на всіх рівнях і в усіх формах» (Ніколаєва, 2006: 137). Міжкультурна компетентність взаємопов'язана з таким поняттям, як міжкультурний діалог, успішність якого залежить безпосередньо від рівня компетенції сторін, задіяних у ньому. Такий міжкультурний діалог зумовлений сучасним станом міждержавних і міжнаціональних зв'язків і можливий за різних обставин: навчання за кордоном, наукові конференції та семінари, професійне стажування, культурно-освітні обміни, туризм, електронне листування тощо. В узагальненому вигляді міжкультурна компетентність – «це здатність усвідомлювати чинники, зумовлені іншою культурою, та те, як вони впливають на менталітет і моделі поведінки представників цієї культури і, відштовхуючись від цього, вибудовувати власну комунікативну та поведінкову стратегію у процесі спілкування з ними» (Пасічник, 2021: 164). Однак варто зауважити, що сьогодні в Україні моделі формування міжкультурної компетентності перебувають на стадії розроблення та потребують теоретичного обґрунтування механізмів її формування, що зайвий раз доводить актуальність нашого дослідження.

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо, що сучасні тенденції підготовки вчителів англійської мови продиктовані модернізацією сучасного освітнього процесу, спричиненої всесвітньою інтеграцією та уніфікацією, а також наближенням культур

різних країн. Серед основних модернізаційних змін найважливішими є єдність науки та навчального процесу, особистісно орієнтований підхід, активне залучення інноваційних методів та інформаційних технологій, зміна ролі вчителя англійської мови, компетентнісні підходи в освіті тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безлюдна В. В. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України (1948-2016) : теорія і практика : монографія. Умань : Візаві, 2017. 342 с.
2. Волченко О. М. Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2006. 21 с.
3. Деркач С. Підготовка вчителя до навчання англійської мови в міжнародній освітній політиці: зміни та перспективи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 9(Ч. 1). С. 269-273.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Захарченко О. А. Адаптивне навчання на уроці англійської мови: ролі вчителя як модератора, коуча, фасилітатора та тьютора. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ* : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 15 травня 2019 р. Житомир, 2019. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=277> (дата звернення: 6.07.2022).
6. Липчанко-Ковачик О. В. Особливості підготовки майбутніх бакалаврів-філологів у вищих навчальних закладах. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. Херсон : Херсонський державний університет, 2017. Вип. LXXVI. Т. 2. С.81-85.
7. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
8. Ніколаєва Ж. В. Сучасні підходи до формування іншомовної компетенції майбутніх філологів у контексті євроінтеграції. *Наукові праці. Сер. Педагогічні науки*. 2006. Т. 50. Вип. 37. С. 136-139.
9. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Ленвіт, 2008. 285 с.
10. Ніколаєва С. Ю. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : Курс лекцій (схеми і таблиці). Київ: Ленвіт, 2011. URL: <http://rep.knu.kyiv.ua/xmlui/handle/78787878/268> (дата звернення: 6.07.2022).
11. Пасічник О. Міжкультурна компетентність як складова іншомовної комунікативної компетентності. *Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*. 2021. С. 160-165.
12. Шавва Т. На якого вчителя іноземної мови чекає сучасна школа? *Методика і технологія*. 2008. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1148/> (дата звернення: 13.07.2022).
13. Selvi A., Yazan B. English as an international language pedagogy: a sustainable alternative for teaching English in the GCC region. *Challenges to education in the GCC during the 21st century* / ed. by A. Mahboob, T. Elyas. Cambridge: Gulf Research Centre Cambridge, 2021. pp. 65-91.

REFERENCES

1. Bezliudna V. V. Profesiina pidhotovka maibutnix uchyteliv inozemnykh mov u vshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (1948-2016) [Professional training of future teachers of foreign languages in higher pedagogical educational institutions of Ukraine] : teoriia i praktyka : monohrafiia. Uman : Vizavi, 2017. 342 s. [in Ukrainian].
2. Volchenko O. M. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii maibutnix uchyteliv inozemnykh mov u vshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladakh [Formation of communicative competence of future teachers of foreign languages in higher pedagogical educational institutions] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : 13.00.04. Zhytomyr, 2006. 21 s. [in Ukrainian].
3. Derkach S. Pidhotovka vchytelia do navchannia anhliiskoi movy v mizhnarodnii osvittii politytsi: zminy ta perspektyvy [Teacher training for teaching English in international education policy: changes and prospects]. *Problems of modern teacher training*. 2014. № 9(Ch. 1). S. 269-273. [in Ukrainian].
4. Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [Common European Framework of Reference for Languages] / nauk. red. S. Yu. Nikolaieva. Kyiv: Lenvit, 2003. 273 s. [in Ukrainian].
5. Zakharchenko O. A. Adaptivne navchannia na urotsi anhliiskoi movy: roli vchytelia yak moderatora, koucha, fasylytatora ta tiutora [Adaptive learning in the English language class: roles of the teacher as a moderator, coach, facilitator and tutor]. *Pedagogy of partnership as a basis for the development of subjects of educational activity in the conditions of the NUS: zb. materialiv nauk.-prakt. konf., 15 travnia 2019 r. Zhytomyr, 2019. URL: https://conf.zippo.net.ua/?p=277* [in Ukrainian].
6. Lypchanko-Kovachyk O. V. Osoblyvosti pidhotovky maibutnix bakalavriv-filolohiv u vshchychk navchalnykh zakladakh [Peculiarities of training future bachelors of philology in higher educational institutions]. *Pedagogical sciences: a collection of scientific works*. Kherson : Khersonskiy derzhavnyi universytet, 2017. Vyp. LXXVI. T. 2. S.81-85. [in Ukrainian].
7. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice] / Bihych O. B., Borysko N. F., Boretska H. E. ta in.; za red. S. Yu. Nikolaievoi. Kyiv : Lenvit, 2013. 590 s. [in Ukrainian].
8. Nikolaieva Zh. V. Suchasni pidkhody do formuvannia inshomovnoi kompetentsii maibutnix filolohiv u konteksti yevrointehratsii [Modern approaches to the formation of foreign language competence of future philologists in the context of European integration]. *Scientific works. Ser. Pedagogical sciences*. 2006. T. 50. Vyp. 37. S. 136-139. [in Ukrainian].

9. Nikolaieva S. Yu. *Osnovy suchasnoi metodyky vykladannia inozemnykh mov (skhemy i tablytsi)* [Basics of modern methods of teaching foreign languages (schemes and tables)]: navch. posib. dlia stud. VNZ. Kyiv : Lenvit, 2008. 285 s. [in Ukrainian].

10. Nikolaieva S. Yu. *Metodyka formuvannia mizhkulturnoi inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii : Kurs leksii (skhemy i tablytsi)* [Methodology of formation of intercultural foreign language communicative competence: Course of lectures (diagrams and tables)]. Kyiv: Lenvit, 2011. URL: <http://rep.knlu.kyiv.ua/xmlui/handle/787878787/268> [in Ukrainian].

11. Pasichnyk O. *Mizhkulturna kompetentnist yak skladova inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti*. [Intercultural competence as a component of foreign language communicative competence]. *Competence-oriented education: challenges and prospects*. 2021. S. 160-165. [in Ukrainian].

12. Shavva T. *Na yakoho vchytelia inozemnoi movy chekaie suchasna shkola?* [What kind of foreign language teacher is a modern school waiting for?]. *Methodology and technology*. 2008. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1148/> [in Ukrainian].

13. Selvi A., Yazan B. *English as an international language pedagogy: a sustainable alternative for teaching English in the GCC region*. *Challenges to education in the GCC during the 21st century* / ed. by A. Mahboob, T. Elyas. Cambridge: Gulf Research Centre Cambridge, 2021. pp. 65-91.